

TMMOB ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI
2 ULUSAL ÇEVRE MÜHENDİSLİĞİ KONGRESİ
İstanbul, 4-5 Aralık 1997

ÇEVRE SORUNLARI İLE İLGİSİ OLAN BİRİMLER VE MAHALLİ ÇEVRE KURULUŞLARININ ÇALIŞMA SİSTEMİNİN İSTANBUL İLİ İÇİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İsmail Toröz^{*}, Ender Çetin^{**}, Burcu Soyhan^{**}, Neşe Tüfekçi^{**}

^{*} İTÜ Çevre Mühendisliği Bölümü, Maslak
^{**} İÜ Çevre Mühendisliği Bölümü, Avcılar

ÖZET : Ülkemizde, çevre sorunlarının artmasıyla birlikte resmi birimlerin teşkilatlanmasında da bir takım gelişmeler olmaktadır. Bu gelişmelerin daha çok üst seviyede birimler oluşturulması yanında bazı sorunlarla doğrudan ilgilenmesi için özel komisyonlar kurulması şeklinde olmaktadır. Genellikle her çevre kirliliği hadisesinden sonra, resmi birimlerin gerek sözlü gerekse fiili çabaları, mevcut kirliliğin bertaraf edilebilirliği yanında, daha sonra meydana gelecek çevre sorunlarının önlenmesi için de ne yazık ki yeterli olmamaktadır.

Bu çalışmada, ülke düzeyinde çevre sorunlarının çözümü ile doğrudan veya dolaylı ilgisi olan kurum ve kuruluşlar ele alınmış, merkezi teşkilatların il düzeyindeki temsilcilerinin oluşturduğu Mahalli Çevre Kuruluşlarının çalışma sistemi İstanbul ili için değerlendirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELELER : İstanbul İli, Çevre Yönetimi, Çevre Kurum ve Kuruluşları

THE EVALUATION OF WORKING SYSTEM OF CONTROL UNITS IN LOCAL ENVIRONMENTAL FOUNDATIONS IN ISTANBUL

SUMMARY : In our country, depending on the increasing environmental problems, organization in official units has developed as well. Generally, when environmental problem is occurred, the efforts which have been taken by the official units to prevent the future problems, are not enough.

In this study, the associations and foundations related to the prevention of environmental problems are investigated and working systems of the local environmental foundations are evaluated for İstanbul city.

KEYWORDS : İstanbul City, Environmental Administration Units, Environmental Associations and Foundations

GİRİŞ

İstanbul ili Türkiye'nin nüfus artışının en hızlı olduğu ve çarpık kentleşme ve plansız endüstrileşme sonucu çevre sorunlarından en fazla etkilenen şehirlerin başında gelmektedir. İstanbul nüfusu her yıl doğum ve göçlerle birlikte yaklaşık 500 000 civarında artmaktadır (Toröz, 1996). 1995 verilerine göre Türkiye nüfusunun yaklaşık % 15'i İstanbul'da yaşamaktadır. 1990 sayımında 7 milyon civarında olan nüfusunun günümüzde statik olarak 10 milyon, hareketli olarak 12 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir (İSKİ, 1996).

Nüfusun çok hızlı artması, şehirleşmenin düzensiz gelişmesi, sanayi tesislerinin kent içinde kalması, özellikle ısınma enerjisi temininde başta sosyo-ekonomik gerekçeler olmak üzere pekçok sebepten dolayı ucuz fakat düşük kaliteli yakıtların kullanılması, motorlu taşıt sayısının hızla artması, topoğrafik ve meteorolojik şartların da etkisiyle artan hava kirliliği, havzaların barınma amaçlı kullanımı sonucu ortaya çıkan gecekonduların da etkisi ile artan su kirliliği ve çöp sorunları, gürültü kirliliği İstanbul'da yaşanan başlıca çevre sorunları olarak öne çıkmaktadır Türkiye nüfusunun yaklaşık % 15'inin yaşadığı İstanbul ili'nin çevresel yönetim yapılanmasını ve sorunlarını, Türkiye'nin genel yönetim sorunlarından farklı olarak değerlendirmek mümkün değildir

TÜRKİYE'DE ÇEVRE TEŞKİLATI'NIN GELİŞİMİ

Türkiye'de 1930'lardan bu yana çevre ile doğrudan veya dolaylı pekçok resmi teşkilat kurulmuş ve bazı görevlerle donatılmıştır Ancak doğrudan çevre ile ilgili kurumsallaşma 1970'lerde başlamıştır (Tablo 1)

Tablo 1. Çevre Konusunda Kurumsallaşmanın Gelişimi

Tarih	Yasa	İlgili, Kurum / Kuruluş	Amaç, Görev - Yetki Sorumluluk
1930	Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	Sağlık ve Sosyal Yrd. Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Köy İdareleri	Çevreyi ve insan sağlığını tehdit eden sorunların çözülmesini sağlamak.
1930	Belediye Kanunu	Belediye	Halkın sağlığını korumak ve canlı hayatının devamını sağlayacak temiz ve refah bir çevrenin sağlanması.
1956	İmar Kanunu	Belediye	Kentlerin planlı gelişmesini sağlamak amacıyla imar planlarını yapmak.
1958	İmar İskan Bakanlığı Kuruluş Kanunu	İmar İskan Bakanlığı	İmar planlarını onama, konut politikalarını belirleme, bölgesel gelişmeleri yönlendirme ve bölge planlarını hazırlamak.
1960	DPT Kuruluş Kanunu K.sayısı:91	Devlet Planlama Teşkilatı	Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın planlı olarak yapılması
1963-1968	İ. Beş Yıllık Kalkınma Planı	Hükümet	Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın Türkiye çapında planlı olarak yürütülebilmesi hedeflenmiştir.
1973-1978	İ. Beş Yıllık Kalkınma Planı	Hükümet	Çevre sorunlarının doğrudan ele alındığı ilk plan
1974		DPT Çevre Sorunları Daimi Danışma Kurulu	Çevre sorunlarının halledilmesi amacıyla DPT Başkanlığında kurulmuş bir kuruldur.
1974		Çevre Sorunları Koordinasyon Kurulu	İmar ve İskan Bakanlığı'nun Başkanlığında, İçişleri, Sağlık ve Sosyal Yardım, Gıda, Tarım ve Hayvancılık, Sanayi ve Teknoloji, Enerji ve Tabii Kaynaklar ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığı.
1978		Çevre Müsteşarlığı R.G:16375	12.09.1978 Çevrenin korunması alanında kurulan görevli yetkili ilk örgüt.

1970'lerde kurulan diğer örgütler :

Çevre Sağlığı Koordinasyon Komisyonu Kuruluşlararası Komisyon	Sağl ve Sosyal Yard. Bk.lığının Başkanlığında kurulmuştur. Dışişleri Bakanlığının Başkanlığında kurulmuştur.
---	--

1982	Anayasa Md 56	Devlet	Herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamak hakkıdır Çevreyi korumak devletin ve vatandaşın ödevidir.
1984		Çevre Genel Müdürlüğü KHK:222	Çevre Müsteşarlığı Genel Müdürlüğe dönüştürülmüştür.
1988		Çevre Kanunu Değişikliği K no:3416	Ülke ve dünya ölçüsünde ekolojik önemi olan çevre kirlenmelerine ve bozulmalarına duyarlı alanları, doğal güzelliklerin gelecek kuşaklara ulaşmasını güvence altına almak üzere gerekli düzenlemeleri yapmak amacıyla "Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak ilan etmeye ve bu bölgelerle ilgili koruma, kullanma ve planlama ilkelerini belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.
1989		Çevre Müsteşarlığı KHK:389	Çevre Genel Müdürlüğü tekrar Müsteşarlığa dönüştürülmüştür Amaç ve Sorumluluk : Çevrenin korunması, kırsal ve kentsel alanda arazinin doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması. her türlü çevre kirliliğinin önlenmesi, Türkiye'nin doğal bitki ve hayvan varlığı ile tabii ve tarihi zenginliklerinin muhafaza edilmesi.
1989		Çevreden Sorumlu Devlet Bakanlığı	Çevre sorunlarının ciddiyet kazanması nedeniyle uluslararası alanda çevrenin korunmasına bakanlık düzeyinde yer verilmeye başlanması ile kurulmuştur.
1989		Başbakanlık Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı	2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9 maddesine göre "Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak ilan edilen bölgelerde. koruma kullanma esaslarının belirlenmesi, imar planlarının yapılması, mevcut her ölçekteki plan ve plan kararlarının revize edilmesi, resen onaylanması.
1991		Çevre Bakanlığı KHK:443	Uluslararası alanda diğer devletlerin ilgili kurumları düzeyinde, Türkiye'yi temsil edebilecek ve çevre sorunlarının çözümü konusunda daha iyi örgütlenerek çalışması için kurulmuştur.
1991		Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı	Çevre Bakanlığı'nın kurulması ile Başkanlık bu isimle Bakanlığa bağlanmıştır.
1993		Çevre Müsteşarlığı'nın kaldırılması	Çevreden Sorumlu Devlet Bakanlığına bağlı olarak çalışan müsteşarlık kaldırılmış, görev ve yetkileri Çevre Bakanlığı'na verilmiştir.
1990-1994	VI.Beş Yıllık Kalkınma Planı		Çevre ve Yerleşme bölümünde çevre sorunları başlığı altında çevrenin çeşitli alanları için ilke ve tedbirler getirilmiştir. Önemli ilkelere birisi; bütün ekonomik politikalarda çevre unsurlarının dikkate alınması esastır Diğer önemli bir ilke: Merkezi teşkilatın görev ve yetki alanlarına giren uygulamalarında çevre sorunlarının tesbiti, önlenmesi ve bu amaç için politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasından sorumlu tutulmuş olmasıdır.

İL DÜZEYİNDE ÇEVRE KURULUŞ VE YASALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

İstanbul ilinde çevre konusunda yetki ve sorumluluğu olan birimlerin başında Valilik, İl Mahallî Çevre Kurulu (İMÇK), İl Hıfzısıhha Kurulu (İHK), İl Çevre Müdürlüğü (İÇM), İl Sağlık Müdürlüğü (ISM), Kaymakamlık Sağlık Grup Başkanlıkları ile Büyükşehir Belediyesi ve Belediyeler

gelmektedir Bu birimlerden İMÇK ve İHK daha çok danışma kurulları niteliğinde görev yapmaktadır İMÇK'nun sekreteryası kolu İÇM'dür, İHK'nun sekreteryası kolu ise İSM'dür Her iki müdürlükte görev yönünden Valiye bağlı olduklarından, kurullarda alınan kararların uygulanıp uygulanmamasında nihai yetki sahibi Valilik makamıdır Aynı şekilde, kurullara gündem maddelerinin konulmasında belirleyici birim yine Valilik olmaktadır

Fiili olarak arazide denetim ve kontrol çalışması yapan birimler, Büyükşehir Çevre Koruma Müdürlüğü yanında, Kaymakamlık Sağlık Grup Başkanlıkları ile Bazı ilçe belediyeleri'nin bünyesinde kurulmuş olan, ancak yeterli sayıda eleman ve teknik donanımı olmayan Çevre Koruma Müdürlükleridir Ancak çevre konusu çok kapsamlı olması nedeniyle pekçok kuruluşun yetki alanına girebilmektedir Sorunların çözülememesinin en önemli nedeni çevre konusundaki mevzuat karmaşası ve yetki çatışması ile birlikte ülkemizin sosyo-ekonomik gerçekleridir Türk çevre mevzuatında çevre ve çevre sağlığı konuları ile ilgili doğrudan veya dolaylı olarak ilgili 81 kanun, 6 Kanun hükmünde kararname, 32 uluslararası sözleşme, 37 tüzük, 28 yönetmelik olmak üzere 184 adet hukuki düzenleme vardır Ayrıca arazi ve toprak kullanımı konusunda 64, hava kirliliği konusunda 13, su kullanımı ve kirliliği konusunda 9, gürültü ve trafik konusunda 10, gıda ve tüketim konusunda birçok düzenleme vardır (Çevre Bakanlığı, 1995) Gerek çevre kanunu gerek çıkarılmış olan yönetmelikler gerekse çevre ile ilgili mevcut mevzuat incelendiğinde, uygulamada güçlükler neden olan birtakım aksaklıklar ve tekrarları olduğu görülecektir Ayrıca çevre ile ilgili geliştirilen yasa ve yönetmelikler çıkarıldığı zaman, aynı konuda daha önce çıkarılmış yasa ve yönetmeliklerin iptal edilmemesi veya ilgili hükümlerin değiştirilmemesi görev ve yetki çatışmasına neden olmaktadır Örneğin, gürültü kirliliği konusunda, ilgili yönetmelikle getirilen sınırlamalar ve yasaklamalara uyulup uyulmadığının denetimi, gerekli müsaadelerin verilmesi; Çevre Bakanlığı Gürültü Kontrol Yönetmeliği, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın İmar Mevzuatları, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü, 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu, 1580 Sayılı Belediyeler Kanunu ve 3030 Sayılı Büyükşehir Yönetimi Hakkındaki Kanun hükümlerine göre yapılmaktadır

Türkiye'de bazı temel kanunlarda çevre konusunda belediyelere çok önemli görevler verilmiştir Bu kanunlardan biri 67 yıllık 1580 sayılı Belediye kanunudur Bazı belediyelerde gelir ve personeldeki sayı ve nitelik yetersizliği, bazılarında ise aşırı istihdam, siyasi kadrolaşma, bürokratik hantallaşma, uzman eleman eksikliği, merkezi idarenin işlerine karışması, vb nedenlerle görevlerinin çoğunu yapamamışlardır 21 yüzyıla girerken hala bu kadar eski ve etkinliği kalmamış bir kanunun geçerliliğini sürdürmesinin izahını yapmak zordur Örneğin, belediye'nin görevleri arasında bulunan "orman, tarla, v b araziye korumak" maddesinin uygulanmasında, daha çok rant vurguncularının etkin olduğu kurum veya kuruluşun söz sahibi olduğu, İstanbul ilinde açıkça görülmektedir

Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi hakkında kanunda ise Büyükşehir Belediyeleri şehrin hemen hemen tamamında çevre sağlığı ve korunmasından sorumlu tutulmuştur Büyük şehir belediyesi, yeşil sahalar, parklar yapıp, büyükşehir içinde su, kanalizasyon, gaz, toplu taşıma ve merkezi ısıtma hizmetlerini yürütecek, yiyecek, içecek maddelerinin sağlıklı olup olmadığını kontrol edecek, sanayi atıkları ve çöplerin toplanması, değerlendirilmesi ve yok edilmesi için gerekli tedbirleri alacaktır

3194 sayılı ve 1985 tarihli imar kanunu ile, belediye sınırları ve mücavir alanlardaki imar yetkisi belediyelere verilmiştir 2872 sayılı çevre kanunu ise yetkileri merkezde toplamayı tercih etmiştir Bu kanun ile büyükşehir belediyelerine verilen en önemli yetki alanı, büyükşehir sınırları içinde kalan sahil, boğaz, körfez, liman, akarsu ve göllerde su kirliliğine yol açan gemi ve diğer deniz araçlarına

uygulanabilecek ceza uygulamalarıdır (Ökmen, 1997) 3621 sayılı Kıyı Kanunu, kanunun kapsam alanındaki yerlerde belediye sınırları içinde ve mücavir alanlarda belediyeleri, dışında ise valilikleri yetkili kılmıştır

Valiliğe bağlı olarak görev yapan, kadro yönünden ise Çevre Bakanlığı'na bağlı olarak ve "Çevre Bakanlığı Taşra Teşkilatı Görev, Yetki, Sorumluluk ve Çalışma Esasları Yönetmeliği" esaslarına göre çalışan İstanbul İl Çevre Müdürlüğü 1993 yılında kurulmuştur Çevre Bakanlığı'nun çıkarmış olduğu kanun ve yönetmeliklere göre görev yapması beklenen İÇM'leri aynı zamanda İMÇK'nun sekreteryaya görevlerini yürütmeye çalışmaktadır Görevlerinden bazıları mahallinde çevreye olumsuz etkileri olan her türlü faaliyeti izlemek, denetlemek ve tehlikeli hallerde ya da gerekli durumlarda faaliyetleri durdurmak için gerekli işlemleri başlatmak, ayrıca mahallinde mevcut uygulayıcı kurum ve kuruluşların bu konudaki taleplerini Bakanlığa iletmektir (ÇB Mevz , 1995)

MAHALLİ ÇEVRE KURULU (MÇK)

Resmi Gazete'nin 8 03 1993 tarih ve 21518 sayısında, 443 sayılı Çevre Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 30 maddesine dayanılarak hazırlanan "Mahalli Çevre Kurulları Çalışma Esas ve Usulleri Yönetmeliği"nde MÇK'nun görevleri ; "çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevrenin iyileştirilmesi amacıyla Bakanlıkça belirlenen esaslar çerçevesinde gerekli kararları almak; alınan kararların il düzeyinde uygulanması için programlar hazırlamak; hazırlanan programların öngörülen sürelerde uygulanmasını sağlamak; il düzeyindeki faaliyetleri izlemek ve yönlendirmek amacıyla çeşitli bakanlık ve kuruluşlarla eşgüdümü sağlamak; çevre kirliliğine neden olan ya da olabilecek, ildeki tesis ve işletmelerin yapılan denetlemelerine ilişkin raporları incelemek, değerlendirmek ve gerekli önlemleri almak; il düzeyinde çevre konularına ilişkin ve özellikle çevre kirliliğini önleyici önlemler içeren eğitsel faaliyetler düzenlemek; çevre kirliliğine yol açan ve faaliyet kolları itibarıyla gruplandırılan işletmelerin derecelerini belirlemek; ilin çevre sorunlarını belirlemek ve çözüm önerileriyle birlikte Bakanlığa iletmek; 2872 sayılı Çevre Kanunu gereğince yürürlüğe giren yönetmeliklerde belirtilen görevleri yapmak" şeklinde sıralanmıştır

Yönetmeliğin 5 maddesinde, her ilde Vali başkanlığında ve bakanlıkların il temsilcileri ile Büyükşehir Belediye Başkanı, Sanayi Odası, Ziraat Odası başkanları ile Çevre Bakanlığı temsilcisinden Mahalli Çevre Kurulları oluşturulur, denilmektedir Yönetmeliğin bu maddesinden her ilde sanki birden fazla kurul oluşturulacakmış gibi bir anlam çıkmaktadır Eğer böyle anlaşılırsa, Vali veya Büyükşehir Belediye Başkanı'nın hangi kurula katılması gerektiği belirtilmiş olmalıydı Yok eğer tek bir kurul'dan bahsediliyor ise, madde 5'in "Mahalli Çevre Kurulu her ilde Vali ..." şeklinde düzeltilmiş olmalıdır Ayrıca, kurulun yapacağı her toplantıya Vali'nin başkanlık etmesi, özellikle büyükşehirlerde mümkün olmamaktadır Bu sebeple, madde 5 de "Valinin ..." kelimesi yerine "Vali veya tayin edeceği bir Vali yardımcısı ..." ifadesi getirilmelidir Çevre Müdürlüğü olan yerlerde, kurula bakanlığın il temsilcisi olarak İl Çevre Müdürlüğü yetkilileri katılacağından ayrıca Çevre Bakanlığı temsilcisi olarak Ankara'dan eleman veya elemanların katılması düşünülemez İl çevre Müdürlüğü'nün olmadığı illerde oluşturulan Mahalli Çevre Kurulu'na, Çevre Bakanlığı'nın temsilci gönderdiği bugüne kadar duyulmamıştır Eğer, İÇM olmayan her ilde bakanlık temsilci göndermiş olsa, merkezde çalıştıracak eleman bulmakta zorlanırdı Dolayısıyla bu ifadenin de düzeltilmesi gerekmektedir

Kanun ve Yönetmeliklerin kendi yetki alanları içerisinde uygulanmasından sorumlu olan mahallin en büyük mülki amiri, belediyeler ve köy tüzel kişilikleri, teknik konularda Mahalli Çevre Kurullarının görüşünü alabilirler ve yardım isteyebilirler Mahalli Çevre Kurulları bu istekleri yerine getirmekle yükümlüdür

Mahalli Çevre Kurulu, bir ilde bürokrasideki en üst yöneticilerin katıldığı (çoğu zaman müdür yardımcılarının veya şube müdürlerinin katıldığı), dolayısıyla ilin tüm sorunlarının tartışılacağı, buna göre sağlıklı sonuçlar alınmasının beklenebileceği, son derece önemli bir kurul olduğu izlenimi vermektedir Ancak uygulamada, ileriye dönük siyasi yatırımlar ön planda tutulduğundan, her birim yapılması gereken bir işi öncelikle kendi içerisinde hallederek pirim kazanmaya çalışmakta, dolayısıyla MÇK işlevini kaybetmektedir Kurulda her bakanlığın temsilcisi olmasına rağmen, merkezi olarak alınmış kararların uygulanması veya ili ilgilendiren yönleri hakkında MÇK'na bilgi verilmemekte, dolayısıyla MÇK'nun hiçbir görüşü veya müdahalesi olmamakta, sonuçta İstanbul halkını ilgilendiren kararlar ilde yaşamayanlar tarafından alınabilmektedir

İSTANBUL'DA MAHALLİ ÇEVRE KURULU KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

İstanbul'da çevre sorunlarının çözümü amacıyla, 1993 ile Mayıs 1997 tarihleri arasında MÇK'nun aldığı kararların ana başlıklar halinde sayısal değerlendirilmesi ve açıklamaları Tablo 2'de verilmiştir

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çevre konusunun oldukça geniş olması ve pek çok kurum ve kuruluşla ilgili bulunması bir çok sorunu da beraberinde getirmektedir Ülkemizde Çevre Teşkilatı incelendiğinde bu konuda birçok görevli ve yetkili teşkilat olduğu görülmekte, ancak konunun asıl sahibinin kim olduğu çoğu zaman anlaşılamamaktadır Türkiye'de çevre sorunlarının çözümünde en önemli zorluk yasal mevzuat esaslarında karşılaşılan girişimler ve kargaşalardır Bu nedenle Çevre Mevzuatı tekrar gözden geçirilmeli, tekrarlar ve aksaklıklar giderilmelidir

Çevre konusunda etkili uygulama için çevreyle ilgili kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon ve işbirliği çok önemlidir Bu amaçla, Çevre Bakanlığı dışındaki çevre konusunda yetki ve sorumluluğu olan kurum ve kuruluşların bünyesinde bulunan çevre birimlerinin, Çevre Bakanlığı ile iyi bir işbirliği ve koordinasyon içerisinde olması sağlanmalıdır Ayrıca, yasaların hazırlanmasında daha dikkatli davranılması, özellikle çevre mevzuatının hazırlanmasında bakanlık bürokratları yanında, arazi ve akademik tecrübesi olan teknik uzman elemanlardan mutlaka yararlanılması yoluna gidilmelidir

Çevre konusunun sosyal ve ekonomik yönünü de gözardı etmemek gerekir Gelişmiş ülkelerdeki çevre koruma faaliyetleri incelendiğinde, elde edilen gelişmelerin halkın ekonomik seviyesiyle orantılı olduğu kadar, fertlerin konuyu benimsemesiyle sıkı sıkıya bağlı olduğu görülecektir Dolayısıyla, çevre kirliliğini önlemekte sadece teşkilatlanma ve yasa çıkarmak yeterli olmayıp, aynı zamanda uygulamanın yapıldığı ülkedeki fertlerin kaliteli çevrede yaşama isteği olup olmaması da önemlidir Çevre koruma bilinci ve çevre duyarlılığı fertlerde yerleştiği oranda, fertlerin sosyal sorunlarından rant çıkarma temeli üzerinde politika yapan siyasetçiler de çevre kirliliğinin azalmasıyla orantılı olarak azalacak, yerlerine ülke menfaatine daha çok çalışan ve politikayı daha temiz yapanlar gelecektir

Mahalli Çevre Kurulu, bir ilde çevre sorunlarının tartışılacağı, önemli kararların alınabileceği, alınan kararların en üst makam olan Valilik tarafından uygulanabilirliğinin olması yanında son derece demokratik olarak düşünülmüş bir organ olmasına, yerel yönetimi ve özel sektör temsilcilerini de içinde bulundurmasına rağmen günümüz siyasi yapılanması ve demokratik sistemin işleyişi içerisinde geri planda kalmakta, etkili bir kurul haline haline gelememektedir Burada görülen etkisizlik, siyasi mekanizmaların bürokrasiyi sürekli yerinden oynatması sebebiyle bürokratların ister istemez kurula aktif olarak katılmak istemeyişleri ile de doğrudan ilgilidir

Valiliğin yapabileceği çalışmaların başında, çevre konusundan sorumlu her bir birimin hangi teknik donanım ve hangi niteliklerde elemanlara sahip bulunduğu bir envanterini çıkarmak olmalıdır. Bu mevcut imkanlarıyla birlikte birimlerin yapabileceği iş potansiyeli de istenmelidir Ancak, bu noktadan sonra ildeki sorunların nasıl çözümlenebileceği konusunda planlı ve programlı hareket edilebilir Ayrıca, yapılan işlerin doğru yapılıp yapılmadığı hakkında da birimler arasında bir interkalibrasyon yapılmalıdır

Sonuç olarak, ülke genelinde çevre birimlerinin bugünkü durumu gözden geçirildiğinde, il düzeyinde gerek Mahalli Çevre Kurulu'nun ve gerekse İl Çevre Müdürlüğü'nün yaptırım gücü ve yapabilecekleri hakkında olumlu bir görüşe varılamamaktadır İl düzeyindeki yeniden yapılanma zorunluluğu sadece çevre sorunları için değil, diğer sorunların çözümü için de mutlaka gereklidir Hizmetlerin tek bir noktadan hareket edilerek sevk ve idare edilmesi halinde, aksayan bir konu olduğunda kimin sorumlu tutulacağı belirli olacaktır Çok sayıda yetkili ve sorumlu birimden hesap sorabilmek de zorlaşmaktadır Hangi siyasi parti tarafından idare edildiği önemli olmaksızın, halka hizmet etmesi gereken birimlerin günümüzde ne yazık ki öncelikle kendisine veya kendi siyasi düşüncesinden yana olanlara hizmet ettiği görülmektedir Bu ise giderek sorunları daha da içinden çıkılmaz hale sokmaktadır Ancak, unutmayalım ki hizmet yapılması gereken yerde hep birlikte yaşıyoruz Çoğunluğun mutlu olmadığı yerde azınlığın mutluluğu uzun sürmez Nüfus yoğunluğunun sürekli arttırıldığı cadde ve sokaklardaki çok katlı binalara izin veren yerel yönetimler, o yörede yaşayan insanların "insan gibi yaşamak için gerekli temel sosyal donatı alanlarına" da ihtiyacı olduğunu unutmamalıdır Ancak, ne yazık ki boş bulunan belediye veya hazine arazilerinin hemen hemen büyük bir kısmı yeşil alan olmaktan dahi çıkarılarak bina yapıldığı bilinmektedir Uzun yıllardan beri bu şekilde devam eden bir anlayışla çevrenin korunması mümkün olamaz

KAYNAKLAR

- Çevre Bakanlığı (1995), Çevre Bakanlığı Teşkilatı ve Sorunları, Ankara
ÇB Mevz . (1995), Çevre Bakanlığı Mevzuatı, Ankara
İMÇK (1993, 1994, 1995, 1996, 1997), İl Mahalli Çevre Kurulu Kararları, İstanbul
İSKİ (1996), Faaliyet Raporları
Ökmen, M (1997), Küreselleşme Sürecinde Belediyeler ve Çevre Sorunları, Mahalli İdareler Dergisi, sayı 40, Temmuz
Toröz, İ., Meriç, S (1996), İstanbul'un Çevre Sorunlarının Çözümünde Karşılaşılan Güçlükler, İstanbul 2020 Sempozyumu, İTÜ Mimarlık Fakültesi

Tablo.2 İstanbul MÇK Kararlarının Konu ve Yıllara Göre Sayısal Dağılımı

Ana Konu	Altkonu	1993	1994	1995	1996	1997
Hava Kirliliği	Kömür ^{*1}	15	17	12	1	
	Petrokok ^{*2}	6	2			
	Fuel oil ^{*3}	2	1	2		
	Egzost Kirliliği ^{*4}		15	1		1
	Emisyon İzinleri ^{*5}		3	20	5	12
	Hava kalitesi		1	1		
Deniz Kirliliği	Isınma tedbirleri ^{*6}		3			
	Doğal gaz ^{*7}	2	5	1		
	Deniz taşıtları	2				
	Deniz doldurma				1	
Gürültü Kirliliği ^{*8}	Kirlilikle mücadele				1	
			5	1	1	2
			6			
Katı Atıklar ^{*9}			6			
Atıksu Kirliliği	Deşarj izinleri	1	1	2		
ÇED Kararları ^{*10}				14	8	2
Çevre mevzuatı					1	
İmar Uygulamaları	Kaçak yapılaşma		1			

^{*1} İldeki hava kirliliğinin özellikle kış aylarında artışına paralel olarak, her yıl kömür özellikleri ve kömür denetim sistemleri yeniden ele alınmış, yerli ve ithal kömür özellikleri hakkında birtakım kararlar alınmıştır. Kalitesiz ve kaçak kömür denetimleri İstanbul Valiliği tarafından 1991 yılında hazırlanan bir denetleme kılavuzuna göre yapılmakta iken, 13.5.1996 tarih 3 sayılı karar gereğince denetim Büyükşehir Belediyesine devredilmiştir. Bu kararlar, yerli ve ithal kömür özellikleri, üretim, pazarlama ve tüketim aşamalarında denetlenmesine ilişkin esaslar yeniden belirlenmiştir. Bu karara göre yerli üretim linyit ve taş kömürleri için toplam nem %18, kül %14, toplam küllürlük %1.5, yanabilir küllürlük %1.2, üst ısı değer 5400 Kcal/kg olarak belirtilmiştir.

^{*2} Petro-kok ve petro-kok orjini briket kömürlerin ısınma amaçlı kullanılması, yerleşim bölgeleri içinde bulunan çimento ve kireç fabrikalarında kış dönemi boyunca kullanımı da İMÇK kararları ile yasaklanmıştır.

^{*3} İMÇK'nun çeşitli zamanlarda aldığı kararlar doğrultusunda, hava kirliliğinin yoğun olarak yaşandığı kış aylarında TÜPRAŞ'ın ürettiği %3.5 küllürlük içeren 6 nolu fuel-oil'in konutlara, otellere, işyerlerine ve sanayi tesislerine satışı yasaklanmış bunun yerine %1.5 küllürlük içeren 4 nolu özel kalorifer yakıtının kullanılması zorunluluğu getirilmiştir. Bu zorunluluk, sanayicilerimizin karşılaştığı ekonomik maliyetin fazlalığı göz önüne alınarak yaz dönemi süresi içerisinde sanayi tesisleri için kaldırılmıştır.

^{*4} Egzost gazı ölçüm istasyonlarının kurulması kararlaştırılmış, 14.12.1994 tarihinde İl Çevre Koruma Vakfı ile TSE arasında yapılan bir protokolle, egzost gazı ölçümleri başlatılmıştır. Motorlu karayolu taşıtlarının egzost emisyonlarının ölçümü için tespit edilen süre her yıl uzatılmıştır.

^{*5} Emisyon izni alınması gereken tesisler ile emisyon dosyası inceleme kurulu oluşturulması ile ilgili alınan kararların ve HKKY'ne göre izin verilen sanayi tesislerinin sayısını göstermektedir.

^{*6} Mevzuatımızda mevcut olan ısı yalıtım kurallarına ilgili birimlerin titizlikle uyması hususunda İMÇK'nda bazı kararlar alınmıştır. İMÇK kararlarıyla ilgili birimlerden yakma işleminin yapıldığı soba ve kalorifer kazanlarının da standartlarına uygun olarak üretilmesi konusunda gereken dikkatin gösterilmesi istenmiştir.

^{*7} Doğalgaz kullanımının yaygınlaştırılması ve zorunlu tutulması konusunda İMÇK'nun aldığı kararlarla, öncelikle doğalgaz geçen tüm sanayi tesisleri, fırınlar, işyerleri, oteller, tüm konutlar ve apartmanlar ile sitelerin ısınma ve sanayi amaçlı kullanım için doğalgaza geçme mecburiyeti getirilmiştir.

^{*8} Müzikli eğlence yerlerinde monitor kullanılması zorunluluğu getirilmiş, eğlence yerlerinde çalışma saatlerine uyulmaması ve ses yayın cihazlarına monitör takılmaması durumunda uygulanacak yaptırımlar belirlenmiştir.

^{*9} İstanbul'da kullanılan olan çöp döküm sahalarının kapatılması, rehabilite edilmesi, düzenli depo sahalarının kurulması konusunda alınan kararlardır.

^{*10} ÇED başvuruları incelenmiş, uygun görülenlere Çevresel etkileri önemsizdir kararı verilmiştir.